
УДК: 373.2

Сабырбек кызы Н., Шаршеналиева А.

*Сабырбек кызы Нургүл – магистрант, С. Нааматов атындагы НМУ
Шаршеналиева Айганыш – магистрант, С. Нааматов атындагы НМУ*

**РЕФЛЕКСИЯ - МУГАЛИМДИН КЕСИПТИК КОМПЕТЕНТТҮҮЛҮГҮН
ӨНҮКТҮРҮҮ КАРАЖАТЫ КАТАРЫ**

**РЕФЛЕКСИЯ -КАК СРЕДСТВО РАЗВИТИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ
КОМПЕТЕНТНОСТИ УЧИТЕЛЯ**

**REFLECTION IS A TOOL FOR DEVELOPMENT AND TEACHING PROFESSIONAL
COMPETENCE**

Аннотация: Макалада рефлексивдүү иш-аракет мугалимдерге анын предметтик ишмердүүлүгүн жана анын өнүмдөрүн талдоодо көрүнгөн өзүнүн индивидуалдуулугун, уникалдуулугун жана максатын түшүнүүгө мүмкүндүк берери белгиленген. Педагогикалык кесиптик рефлексия жөнүндө сөз кылганда, аны бардык кесиптик рефлексия сыяктуу эле түшүнүү менен, бирок педагогикалык иштин өзгөчөлүктөрүнө жана өзүнүн педагогикалык тажрыйбасына байланыштуу мазмунда. Рефлексия процессин эмоционалдык абалы вербалдык техникалар аркылуу уюштуруу сунушталат.

Аннотация: В статье отмечается, что рефлексивная деятельность позволяет учителям понять

ее индивидуальность, уникальность и цель, которые проявляются в анализе ее предметной деятельности и ее продуктов. Когда говорим о педагогической профессиональной рефлексии, мы имеем в виду ее с тем же пониманием, что и все профессиональные рефлексии, но с содержанием, связанным с особенностями педагогической работы и собственным педагогическим опытом. Рекомендуется организовать процесс рефлексии с помощью вербальных техник эмоционального состояния.

Abstract: The article notes that reflective activity allows teachers to understand its individuality, uniqueness and purpose, which are manifested in the analysis of its subject activity and its products. When we talk about pedagogical professional reflection, we mean it with the same understanding as all professional reflections, but with content related to the peculiarities of pedagogical work and own pedagogical experience. It is recommended to organize the process of reflection with the help of verbal techniques of emotional state.

Ачкыч сөздөр: өзүн-өзү таануу, өзүн-өзү уюштуруу, кайтарым байланыш, иш-аракетти чечмелөө, билимди жаратуу, проблемалаштыруу, катышуу.

Ключевые слова: самопознание, самоорганизация, обратная связь, интерпретация действий, генерация знаний, проблематизация, участие.

Keywords: self-awareness, self-organization, feedback, interpretation of actions, generation of knowledge, problematization, participation.

Рефлексиянын өнүгүшүн аныктаган чечүүчү окуя философиянын алкагында билим жөнүндө эн жалпы идеялардын пайда болушу, кийин анын бөлүмдөрүнүн биринде – билим теориясынын системалаштырылгандыгы болду. Бул контекстте түшүнү «инсандын жандуу аткарган орду толгус чыгармачылык актысы» болуп саналат. Бул учурда түшүнүү акты катары «өзүбүздүн мурунку, баштапкы абалынан жылып, жаңы абалга көнүү» дегенди түшүндүрөт. Мындай процесстин натыйжасында адамдын кабылдоо, түшүнүү, эстөө жана сезүү мүмкүнчүлүктөрү кеңейет. Ой жүгүртүү-сабактын жүрүшүндө пайда болгон жыйындысын түшүнүү жараяны жана натыйжасы.

Рефлексиянын предметинин өзүнүн иш-аракети, ошондой эле класстагы башка иш-аракеттер, анын ичинде алардын өз ара байланышы болушу мүмкүн. «Ой жүгүртүүлөн рефлексия так айырмаланат, анткени ал өзүнүн иш-аракетин гана эмес, ошондой эле маанилүү иш-аракеттердин бардык спектрин талдайт» деп А. В Хуторская [7] ырастайт.

Чыгармачылык, ой жүгүртүү ишмердүүлүгүндө чагылдыруунун ролу максат коюуда, сырттан коюлган талаптарды, субъекттин өзүнүн кырдаалдык өзгөчөлүгүн салыштыруунун негизинде өзүнө адекваттуу талаптарды белгилөөдө жана жөнгө салууда турат. Анткени азыркы учурда педагогикалык процессте негизги нерсе адамдын өнүгүүсүн аныктоо, ал эми өнүктүрүү ички жараян болуп саналат жеткиликтүү, биринчи кезекте, субъектинин өзү, мындай өнүгүү баа берүү жана өзүн-өзү байкоо, өзүн-өзү талдоо, өзүн-өзү ой жүгүртүү актысы катары чагылдырууга мүмкүндүк берет. Педагогикалык процессте рефлексивдүү көндүмдөр анын субъекттерине өнүгүү, өзүн-өзү өнүктүрүү абалынын натыйжасын, ошондой эле мындай процесстин оң же терс динамикасынын себептерин уюштурууга жана жазууга мүмкүндүк берет.

Кесиптик ишмердүүлүктө рефлексиянын ролун баса белгилеген учурлар:

- кесиптик ишмердүүлүктү өздөштүрүүдө рефлексия зарыл;
- анын негизинде сиңирүү процессин көзөмөлдөө жана башкаруу жүргүзүлөт;
- кесиптик-билим берүү ишмердигинин шарттары өзгөргөндө ой жүгүртүү зарыл;
- иштин өзүн өнүктүрүүнүн негизги механизмдеринин бири болуп саналат.

А. А. Бизяева [3] педагогикалык рефлексия менен татаал психологиялык кубулушту түшүнөт, ал мугалимдин окуучунун инсандыгын өнүктүрүү үчүн анын натыйжалуулугун критикалык талдоо, түшүнүү жана баалоо максатында өзүнүн ишмердүүлүгүнө жана өзүнө карата активдүү изилдөө позициясына кирүү жөндөмүндө көрүнөт.

Педагогикалык чагылдыруунун эки пландуу концептуалдык модели:

1. Операциялык деңгээл (рефлексивдүү аң-сезимде чагылдырылган конструктивдүү-аткаруучулук, мотивациялык, прогноздук аспектилер).

2. Жеке деңгээлдин өзү (мугалимдин ишмердигиндеги кесиптик-инсандык предметтик багыты жана рефлексивдик кырдаалга инсандык, субъективдик кошулуусу).

Демек, рефлексиялык педагог – бул өз тажрыйбасын ойлоноучу, талдоочу, изилдөөчү. Бул, Дьюи айткандай, " өз кесибинин түбөлүк окуучусу", өзүн-өзү өнүктүрүүгө жана өзүн-өзү өркүндөтүүгө чексиз муктаждык менен.

Педагогикалык рефлексия педагогикалык процесстин катышуучуларынын өз ара ой жүгүртүүсүн, өз ара баалоосун, ишке ашкан өз ара аракеттенүүсүн, педагогдун ички дүйнөсүн, окуучулардын өнүгүү абалын чагылдыруусун жана тескерисинче болжолдойт.

Педагогикалык процесстеги рефлексия-бул педагогикалык өз ара аракеттенүүнүн субъектисинин түзүлгөн педагогикалык кырдаал менен, педагогикалык кырдаалды түзгөн: окуучулар, педагог, педагогикалык процесстин катышуучуларынын өнүгүү шарттары, чөйрөсү, мазмуну, педагогикалык технологиялары ж. б. менен өзүн-өзү аныктоо процесси.

Россиялык педагог Б.З. Вульф [4] кесиптик рефлексияны өзүн, өзүнүн мүмкүнчүлүктөрүн тандалган кесип талап кылган нерселер менен, анын ичинде ал жөнүндө болгон түшүнүктөр менен байланыштыруу катары аныктайт. Ал ошондой эле педагогикалык кесиптик рефлексия жөнүндө сөз кылат, аны бардык кесиптик рефлексия сыяктуу эле түшүнүү менен, бирок педагогикалык иштин өзгөчөлүктөрүнө жана өзүнүн педагогикалык тажрыйбасына байланыштуу мазмунда.

Кесиптик ой жүгүртүүнүн так аныктамасын Е.Е.Рукавишникова [5] берет. Кесиптик рефлексия менен ал түшүнөт, кесиптик өзүн өркүндөтүүнүн жана өзүн актуалдаштыруунун психологиялык механизми адистин өзүнө жана кесиптик ишине карата аналитикалык позицияны ээлөө жөндөмүнөн көрүнүп турат.

Педагогикалык практикада "ооздон оозго, көздөн көзгө" баарлашуунун оозеки ыкмалары кеңири чагылдырылды. Мындай техниканы колдонуунун оң жагы жандуу, жайбаракат баарлашууда, өз эмоцияларын, пикирлерин, ой жүгүртүүлөрүн айтууда. Бул эркин сүйлөө ыкмалары.

"Чынжыр боюнча"

Мугалимдер айлана болуп калышат. Жумшак оюнчукту сааттын жебеси боюнча колдон колго өткөрүп, жүргүзүлгөн сабак, жамааттык-чыгармачылык иш ж.б. жөнүндө ой-пикирин билдиришет. Бул сурамжылоонун акыркы катышуучусуна келген оюнчук тренерге өтүп, ал жолугушуунун жыйынтыгын чыгаргыдай максатта жасалууда.

"Тандоо боюнча"

Мугалимдер айлана болуп калышат. Алар топту ыргытышат ("жегенге болбойт" оюну сыяктуу), Ошентип ар бир катышуучуга сүйлөөгө мүмкүнчүлүк берет. Топту кармап, анан башка балага ыргытуу керек. Тренер топтун бардык мугалимдерге жетүүсүн камсыздашы керек.

"Баалоо"

Ар бир мугалим өткөн күн жөнүндө ойлоноуга чакырылат. Андан кийин беш баллдык система боюнча баа коюнуз. Тренер мугалимдердин эмне үчүн мындай баа койгонун тандап сурайт.

"Бирикмелер"

Балдар ойлонуп, сүйлөөгө чакырылат. Бүгүнкү күн кандай, өткөрүлгөн иш-чара, сабак ж.б. у. с. бул нерсе менен бири-бирине добуш берүү укугун өткөрүп берүү менен чөйрөдө жасалышы мүмкүн.

"Сүрөткө тартуу"

Тренер кырдаалды сурайт: "мугалимдер, элестетип көргүлө, бүгүн бүт классты фотограф тарткан. Бүгүн эмне кылып жатканыбыздын бардыгын ал фотопенкага тартып алды. Бирок. Аттиң, фотографтын жөндөмсүздүгүнөн улам тасма жанып кетти. Келгиле, азыр бул тасманын ар бир кадрдын калыбына келтирүүгө аракет кылалы.

"Калыбына келтирүү":

* эң жаркыраган, эмоционалдуу, күлкүлүү кадрлар;

• "анчалык эмес" болуп чыккан кадрлар;

Ийгилик менен ийгиликсиздиктин жамааттык талкуусу жүрөт.

Демек, инсандын акыл-эсинин ишмердүүлүгүн багыты тышка эмес, ичке, тактап айтканда өзүнө багытталган учурда, башкача айтканда "субъект-субъект" мамилесинде болгондо рефлексия процесси жүрөт. Рефлексия педагогдун кесиптик компетенттүүлүгүн калыптандыруунун каражаты болуп саналат.

Адабияттар:

1. Подведение итогов урока. Рефлексия [Электронный ресурс] www.ezhva-licey.ru
2. Рефлексивные техники эмоционального состояния детей / авт. – сост. Л.В.Свешникова. – Волгоград: Учитель, 2010. – 79с.
3. Рефлексия в инновационной практике школы: монография / Под ред. И.Ю. Шустовой. М.: НОУ Центр «Педагогический поиск», 2015. – 152 с.
4. Вульф Б.З., Харьков В.Н. Педагогика рефлексии: Взгляд на профессиональную подготовку учителя – М.: ИЧП «Изд-во Магистр», 1995
5. Бизяева А.А. ПСИХОЛОГИЯ ДУМАЮЩЕГО УЧИТЕЛЯ: ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ РЕФЛЕКСИЯ - Псков: ПГПИ им.С.М.Кирова, 2004. - 216 стр.
6. Лемба, Л. Л. Педагогическая рефлексия как элемент профессиональной компетентности учителя / Л. Л. Лемба. — Текст : непосредственный // Молодой ученый. — 2020. — № 46 (336). — С. 537-540. — URL: <https://moluch.ru/archive/336/75123/>
7. Хуторской А.В. Современная дидактика. СПб., 2001.